

Dit speciale nummer *Bouwen met Natuursteen*, is tot stand gekomen door de samenwerking van de Nederlandse Geologische Vereniging (NGV) en de Stichting Geologische Activiteiten (GEA). De leden/donateurs van NGV en/of GEA ontvangen één exemplaar kosteloos.

Colofon

REDACTIE

Redactie voor dit speciale nummer:
Cees Laban en Timo Nijland
Eindredactie: Annemieke van Roekel,
Nellie Quist en Thomas Kuipers

LOSSE NUMMERS

Losse exemplaren zijn, voor zover nog voorradig, bij voorkeur per e-mail te bestellen bij Henk Scholts | Linnaeushof 6 | 2871 XV Schoonhoven | ngv.secretaris@gmail.com of bij Bob van Lubeck | Kadoelenstraat 18 | 1443 KS Purmerend | gbs@gea-geologie.nl

FOTO OMSLAG

De luchtbogen van de St. Jan in Den Bosch.

LITERATUURLIJSTEN

Alle literatuurverwijzingen zijn te vinden op:
www.geologienederland.nl kies: Publicaties
en op: <http://gea-geologie.nl/literatuurlijst-bouwen-met-natuursteen>

VORMGEVING

Rudi Dekker | Grafische Vormgeving & Desktop Publishing, Zwartsluis.

DRUK

VDA/Totaal drukwerk-groep, Apeldoorn.

© 2015

Zonder voorafgaande toestemming van de redacties van Grondboor & Hamer en GEA mag op geen enkele wijze iets van de inhoud van dit tijdschrift worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt.

Geachte lezer,

Voor u ligt een gezamenlijke uitgave van de NGV en GEA. Alle GEA-donateurs en NGV-leden ontvangen deze prachtige special over natuursteen in Nederland en omliggende landen.

Wij danken de auteurs, redactie en alle vrijwilligers van beide organisaties voor de tijd en de moeite die zij in het tot stand komen van deze special hebben gestoken. Wij wensen u veel leesplezier en hopen dat dit het begin is van een meer gezamenlijk optrekken in amateurgeologisch Nederland.

Paul van Olm (voorzitter NGV) en Hans Sanders (voorzitter GEA).

In dit nummer:

- 1 **TIMO G. NIJLAND & CEES LABAN**
Bouwen met natuursteen
- 2 **ROLAND DREESEN, JEAN-MARC MARION & BERNARD MOTTEQUIN**
Het Rode marmer van Baelen, een geologisch buitenbeentje
- 14 **MARLEEN DE CEUKELAIRE & MICHEL DUSAR**
Belgisch marmer
- 23 **PATRICK N. WYSE JACKSON**
Kalksteen uit Ierland
- 30 **TIMO G. NIJLAND**
Kösseine, een unieke cordieriet-graniet uit het Fichtelgebirge
- 33 **PETER VENEMA & ROLF EGBERINK**
Fascinerend larvikiet
- 44 **C. WIM DUBELAAR**
Portoro: goudadermarmer uit Noord-Italië
- 50 **C. WIM DUBELAAR & JOHN VAN DEN HEUVEL**
Werken met natuursteen: Portland kalksteen
- 57 **PAUL J.M. KISTERS, JOHN W. STROUCKEN & JOHN W.M. JAGT**
Kalksteen als bouwsteen in de regio Maastricht-Luik-Aken
- 64 **TIMO G. NIJLAND & C. WIM DUBELAAR**
Bentheimer zandsteen
- 74 **TIMO G. NIJLAND**
Het Zevengebergte als supergroeve
- 84 **TIM DE KOCK, MARLEEN DE CEUKELAIRE, JAN ELSSEN & VEERLE CNUUDE**
De Eocene witte stenen van Noord-België
- 92 **CEES LABAN**
Bouwsteen van ijzererts
- 97 **TIMO G. NIJLAND**
Tufsteen uit de Eifel
- 108 **HARRY HUISMAN**
Zwerfkeien en godshuizen
- 119 **ANNEMIEKE VAN ROEKEL**
Hedendaagse trends in natuursteen

TIMO G. NIJLAND
TNO
POSTBUS 49
2600 AA DELFT
TIMO.NIJLAND@TNO.NL

CEES LABAN
MARINE GEOLOGICAL ADVICE
VELSERBROEK
CEES.LABAN@MARINEGEOLOGICALADVICE.NL

Bouwen met natuursteen

Natuursteen maakt een niet onaanzienlijk deel uit van de bouwmassa aan monumenten in Nederland. In een land als Nederland waar 'harde' steen, in tegenstelling tot zand, klei en grind, dun gezaaid is, bieden gevels bij uitstek een gelegenheid steensoorten en geologische fenomenen van nabij te bekijken. We vertellen u niets nieuws. Al in de jaren '80 van de vorige eeuw verschenen de boekjes *Steenrijk Amsterdam* van Wim Dubelaar (1984) en *Steengoed Groningen* van Harry Huisman (1987). De afgelopen jaren verscheen een reeks boeken over natuursteen in monumenten in Nederland en Vlaanderen van verschillende auteurs, waaronder *Natuursteen in Limburgse monumenten* (2001), *Utrecht in steen* (2007), *Gent... steengoed!* (2009), *Natuursteen in Vlaanderen, versteend verleden* (2009), *Onvermoede weelde* (2012) *Belgisch marmer* (2014) en eerder dit jaar *Aachener Natursteine* (2015). In 2006 gaf de Nederlandse Geologische Vereniging *De geologische stad - steeds natuursteen* uit, met centraal daarin wandelingen langs natuursteen in twaalf steden. Heel veel informatie, deels in handzame gidsen, deels in boeken voor thuis.

Is daar nog wat aan toe te voegen? Na de NGV themadag *Natuursteen* op 15 november 2014 meenden de redacties van *Grondboor & Hamer* en *Gea* van wel.

Het resultaat ligt hier voor u. In vijftien bijdragen nemen auteurs uit Nederland, Vlaanderen en Ierland de lezer mee langs geologische en architectonische aspecten van uiteenlopende steensoorten als Belgische marmers uit het Devoon en Carboon (inclusief de opmerkelijke 'marmer' van Baelem), Ierse blauwe hardsteen uit het Carboon, blauwe Kösseine-graniet uit het Fichtelgebergte en Larvikiet uit de Oslo Slenk, daterend uit het Perm, Portlandsteen uit de Jura, Limburgse kalksteen en Bentheimer zandsteen uit het Krijt, alsmede een reeks

bouwstenen uit Tertiair en Kwartair: trachieten, latieten en basalt uit het Zevengebergte, Portoro-marmer uit Ligurië, ijzerzandsteen en ijzeroer uit Nederland, witte stenen uit Vlaanderen en zwerfstenen uit allerlei geologische periodes, die gedurende een ijstijd naar hier gekomen zijn. Dit gecombineerde speciale nummer van *Grondboor & Hamer* en *Gea* sluit ten slotte af met een artikel over hedendaagse trends in natuursteen-gebruik in een globaliserende wereld.

Dit alles opdat u in de toekomst nog meer geologie in stad en dorp herkent.

AFBEELDING | *Het in Bentheimer zandsteen opgetrokken raadhuis van Schüttorf. Het laat-gotische raadhuis van het net over de grens in Duitsland gelegen dorp werd in 1945 verwoest en nadien weer opgebouwd.*